HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

וזה לפי שאין פעולתו אצלו היכי דמי אי דאמר להו שכרכם עלי שכרו עליו הוא דתניא [א] השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם וחוזר ונוטל מבעל הבית מה שההנה אותו [א] לא צריכא דאמר להו שכרכם על בעל הבית יהודה בר מרימר א"ל לשמעיה זיל אגיר לי פועלים ואימא להו שכרכם על בעל הבית מרימר ומר זוטרא אגרי להדדי אמר רבה בר רב הונא [ב] הני שוקאי דסורא לא עברי משום בל תלין מידע ידעי דעל יומא דשוקא סמיכי אבל משום בל תשהא ודאי עובר: שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום: אמר רב [ג] שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה ושמואל אמר שכיר שעות דיום גובה כל היום ושכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום תנן שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום תיובתא דרב אמר לך רב לצדדין קתני שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה תנן היה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע יוצא ביום גובה כל היום יוצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום אמר לך רב תנאי היא דתניא שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה דברי ר' יהודה ר"ש אומר שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום מכאן אמרו [ד] כל הכובש שכר שכיר עובר בה' שמות (א) הללו ועשה משום [1] בל תעשוק את ריעך ומשום [1] בל תגזול ומשום [2] בל תעשוק שכיר עני ומשום [1] בל תלין ומשום [3] ביומו תתן שכרו ומשום [3] לא תבא עליו השמש הני דאיכא ביממא ליכא בליליא דאיכא בליליא ליכא ביממא אמר רב חסדא שם שכירות בעלמא [ה] איזה הוא עושק ואיזהו גזל א"ר חסדא [4] לך ושוב לך ושוב זה הוא עושק יש לך בידי ואיני נותן לך זה הוא גזל מתקיף לה רב ששת [ו] איזהו עושק שחייבה עליו תורה קרבן דומיא דפקדון דקא כפר ליה ממונא אלא אמר רב ששת נתתיו לך זהו עושק יש לך בידי ואיני נותן לך זה הוא גזל מתקיף לה אביי [ז] איזה הוא גזל שחייבה עליו תורה קרבן דומיא דפקדון בעינן דקא כפר ליה ממונא אלא אמר אביי לא שכרתיך מעולם זה הוא עושק נתתיו לך זה הוא גזל ולרב ששת מאי שנא עושק דקשיא ליה ומאי שנא גזל דלא קשיא ליה אמר לך גזל דגזליה והדר כפריה אי הכי אפילו עושק נמי דהדר כפריה הכי השתא בשלמא התם כתיב [5] או בגזל מכלל דאודי ליה מעיקרא אבל גבי עושק מי כתיב או בעושק [5] או עשק כתיב שעשקו כבר רבא אמר זה הוא עושק זהו גזל ולמה חלקן הכתוב לעבור עליו בשני לאוין: **מתני'** [ח] אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה ואחד שכר כלים יש בו משום ביומו תתן שכרו ויש בו משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר [ט] אימתי בזמן שתבעו [י] לא תבעו אינו עובר עליו [כ] המחהו אצל חנוני או אצל שולחני אינו עובר עליו [ג] [ל] שכיר בזמנו נשבע ונוטל [ג] עבר זמנו אינו נשבע ונוטל [מ] אם יש עדים שתבעו [ד] (בזמנו) הרי זה נשבע ונוטל [נ] גר תושב יש בו משום ביומו תתן שכרו ואין בו משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר: **גמ'** מני מתני' לא תנא קמא דמאחיך ולא רבי יוסי ברבי יהודה מאי היא דתניא

מאחיך

וזה לפי שאין פעולתו עליו. ולא קרינא ביה פעולתו אתך: **ואימא להו וכו'.** דאי לא משתלימנא לא עברנא: **אגרי להדדי.** כשהיה האחד צריך לפועלים חבירו פוסק עמהן ואמר להן שכרכם על בעל הבית: **הני שוקאי דסורא.** בעלי בתים של סורא שאין מגיעין למעות עד יום השוק: **לא עברי.** על שכר פועלין: **מידע ידעי דעל יומא דשוקא סמכי.** להגיע למעות הלכך אפילו אית ליה מעות גביה לא עבר דאדעתא דהכי איתגר ליה וכיון דמיומא קמא לא עברי תו לא עברי כדאמרינן לעיל[ה] שאינו עובר עליו אלא בקר ראשון: **אבל משום בל תשהא עובר.** מיום השוק ואילך: **שכיר שעות דיום.** שנשכר לו מן הבקר עד חצות: **גובה כל היום.** דהא כלתה שכירותו מחצות ואיכא בלא תלא: **שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה.** ולכשיעלה עמוד השחר עובר משום בל תלין דהא נשתעבד לו קודם לכן: **ושמואל אמר שכיר שעות דיום הוא גובה כל היום.** כדקאמרת ואין לילה הולך אחר יום אבל שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום שהיום הולך אחר הלילה הואיל ושכירותו בליל יום זה ולא דמי לשכיר יום דאתמול שאינו גובה אלא כל הלילה: **תנן שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום.** בשלמא שמואל מוקי לה בשכירות שעות דלילה אלא רב במאי מוקי לה: **לצדדין.** והכי קאמר שכיר שעות יש שגובה כל הלילה ויש שגובה כל היום וכדאמרי אנא: **יצא בלילה וכו'.** אלמא הואיל ומשכה פעולתו בלילה הוה ליה שכיר שעות דלילה וקתני גובה כל הלילה וכל היום: [ו] **משום לא תגזול.** דהא אוקמיה באיזהו נשך (דף סא.) לכובש שכר שכיר דאי גזל ממש מלאו דריבית ואונאה נפקא: **ה' שמות.** חמשה לאוין לא תעשוק את רעך ולא תגזול ולא תלין ולא תעשוק שכיר עני ואביון ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש ועשה ביומו תתן: **שם שכירות.** כולהו בחד ודאי לא משכחת לה אלא הכי קאמר עבירות כל השמות הללו בשם שכירות הן יש מהן בשכירות לילה ויש מהן בשכירות יום: **גזל.** משמע שאנסו בידו מידו ממש טפי מעושק דכתיב (שמואל ב כג) ויגזול את החנית מיד המצרי וכן בבעלי שכם (שופטים ט) ויגזלו את כל אשר יעבור עליהם בדרך: **מתקיף לה רב ששת.** על כרחיך עושק דקא כפר ליה הוא מדמחייביה עליו בתורת כהנים קרבן שבועה דכתיב (ויקרא ה) וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד וגו': **אלא אמר רב ששת וכו'.** לקמן פריך לרב ששת מאי שנא עושק דקשיא ליה ומ"ש גזל דלא קשיא ליה: **לא שכרתיך מעולם.** לא דמי לגזל כי נתתיו לך דהא מודי ליה דעבד בהדיה וקא גזל ליה: **מ"ש גזל דלא קשיא ליה.** הא איהו נמי גבי קרבן שבועה כתיב ואי לא כפר שבועה היכא: **דגזליה והדר כפריה.** כל זמן שלא תבעו בב"ד אלא בינו לבין עצמו היה גוזלו ואומר איני נותן לך וכשתבעו בב"ד כפר ונשבע ולעולם גזל לא איקרי אלא א"כ אומר לו איני נותן לך: **אי הכי עושק נמי.** נוקמיה כרב חסדא בלך ושוב ודקשיא לך שבועה היכא כגון דהדר כפריה: הכי גרסינן **הכי השתא בשלמא התם או בגזל כתיב.** וכחש השתא מכלל דאודי ליה מעיקרא כלומר וכחש בעמיתו בגזל במה שהיה גוזלו עד עתה בתורת גזל כחש עכשיו וכפר ומקודם כחש קרוי גזל: **אבל הכא מי כתיב או בעושק.** דנימא וכחש בעושק דמעיקרא: **או עשק כתיב.** על ידי הכחשה עשקו: **שעשקו כבר.** משעה שהתחיל לתובעו עושקו בכחישה ולא נקרא עשק על ידי דבר אחר קודם כחישה: **מתני' שכר בהמה וכלים.** יליף בגמרא[ז]: **לא תבעו אינו עובר עליו.** בגמרא[ח] יליף ליה דכתיב אתך[ט] מדעתך ולא מדעתו: **המחהו.** נתקו מאצלו והעמידו אצל חנוני שהיה פועל צריך לקנות פירות מחנוני ואמר לו בעל הבית לחנוני תן לו בדינר פירות ועלי לשלם: **או אמר לשולחני.** תן לו בדינר מעות: **נשבע ונוטל.** מפרש בגמרא[י]: **ואם יש עדים שתבעו.** בזמנו: **גר תושב.** שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז ואוכל נבילות וטריפות: **יש בו משום וכו'.** מפרש בגמרא[כ]: **גמ'**

מאחיך

אמר ליה לשמעיה זיל אגיר לי פועלים. לא משום שהיה דעתו לדחות אלא היה ירא שלא יהא פנוי ליתן להם ואפילו משום בל תשהא לא היה עובר כיון שהוא עסוק במלאכה אחרת: **מתקיף** לה אביי איזהו גזל כו'. תימה וכי לא ידע אביי דרב ששת מוקי לה באודי ליה והדר כפריה וי"ל דסבר אביי דאית לן לאוקמי גזל דומיא דעשק וכי היכי דלא קאי וכחש אעושק לא קאי נמי אגזל אלא תחילת גזל דקרא ותחילת עושק הוא כיחוש ולא דייק כדדייק רב ששת בסמוך דהכא כתיב או בגזל והכא כתיב או עשק בלא בי"ת: **או** עשק כתיב. לא גרסינן שעשקו כבר: **ולמה** חלקן הכתוב לעבור עליו בשני לאוין. לאו משום דכתיב גזל ועשק ששינה בלשון דייק אלא משום דכתיב תרי לאוין תימה בשלמא הכא חילקן כדי לעבור עליו בשני לאוין אבל גבי אשם גזילות למה נכתבו שניהם או בגזל או עשק:

מאחיך

מסורת הש"ס

א) לעיל עו. לקמן קיח., ב) [לעיל קג. וע' תוס' לקמן קיב: ד"ה שכיר שבועות מה:], ג) [לקמן קיב:], ד) רש"ל מ"ז, ה) [דף קי:], ו) [ד"ה משום אחרי ד"ה ה' שמות], ז) [ע"ב], ח) [לקמן קיב.], ט) [ויקרא יט], י) [לקמן קיב:], כ) [ע"ב],

הגהות הב"ח

(א) גמ' בה' שמות ועשה הללו:

מוסף רש"י

שכיר בזמנו. אם תבעו בתוך זמן גבייתו (שבועות מה:) **נשבע ונוטל.** אם ביום שיצא ממלאכתו תבעו, נשבע שלא קיבל ונוטל, שזה אחד מן הנשבעים ונוטלין האמורים במסכת שבועות (מד:) שתקנו לו חכמים דשקלוה לשבועה מבעל הבית ושדיוה אשכיר, משום דבעל הבית טרוד בפועליו, וכסבור שנתן לזה כשנתן לחבירו, אבל בעלמא אפילו ביום זמנו נאמן לומר פרעתיך כבר ושבועת היסת שהטילו חכמים על מי שאינו מודה במקצת (לעיל קג.).

עין משפט נר מצוה

קיא א מיי' פי"א מהל' שכירות הל' ד סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סי' שלט סעיף ז:

קיב ב טוש"ע שם סעיף ט:

קיג ג מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ד:

קיד ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

קטו ה מיי' פ"א מהל' גזילה ואבידה הל' ג ד סמג לאוין קנו טור וש"ע ח"מ סי' שנט סעיף ז וסעיף ח ודלא כסוגיין וע"ש:

קטז ו ז מיי' שם פ"ז הלכה א והלכה ב סמג עשין עג:

קיז ח מיי' פי"א מהל' שכירות הלכה א סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סי' שלט סעיף א:

קיח ט י כ מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף י:

קיט ל מ מיי' שם הל' ו ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג שם טור ש"ע ח"מ סי' פט סעיף ג:

קכ נ מיי' שם הלכה א סמג שם:

תורה אור השלם

1 לֹא תַעֲשֹׁק אֶת רֵעֲךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר: ויקרא יט יג

2 לֹא תַעֲשֹׁק שָׂכִיר עָנִי וְאֶבְיוֹן מֵאַחֶיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ בִּשְׁעָרֶיךָ: דברים כד יד

3 בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עָנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ וְלֹא יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל יְיָ וְהָיָה בְךָ חֵטְא: דברים כד טו

4 אַל תֹּאמַר לְרֵעֲךָ לֵךְ וָשׁוּב וּמָחָר אֶתֵּן וְיֵשׁ אִתָּךְ: משלי ג כח

5 נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּייָ וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בִתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ: ויקרא ה כא